

Antara Tuntutan, Konflik dan Persepsi: Penelitian Impak Pembangunan ke atas Komuniti Maritim di Pulau Redang

Yahaya Ibrahim

Abstrak

Sebelum pembangunan pelancongan, komuniti maritim di Pulau Redang telah sekian lama terpinggir daripada arus pembangunan. Mereka menuntut agar pihak kerajaan memberikan perhatian yang sewajarnya sebagaimana penduduk di tanah besar supaya mereka dapat keluar daripada kemelut kemunduran dan kemiskinan. Pembangunan sosial, ekonomi dan fizikal adalah idaman utama yang dinanti-nantikan sejak sekian lama. Sektor pelancongan telah dikenalpasti sebagai suatu agenda pembangunan utama yang begitu berpotensi untuk dimajukan di pulau berkenaan. Namun, proses pembangunan pelancongan yang melanda sesebuah pulau kecil seperti Pulau Redang ini sebenarnya tidak dapat lari daripada menerima impak yang besar, terutama terhadap tatacara kehidupan komunitinya. Dalam kekalutan pembangunan ini pelbagai andaian dan jangkaan bermain dibenak setiap ahli komuniti. Dalam pada itu terdapat segelintir pemimpin komuniti tempatan yang mengambil peranan membawa kesedaran kepada ahli-ahlinya akan peluang yang bakal diperolehi daripada pembangunan tersebut, dan dalam pada itu ada pula yang cuba menonjolkan kemungkinan-kemungkinan yang bakal mengganggu-gugat kepentingan mereka. Demi menjaga kepentingan semua, lalu mereka telah mengemukakan syarat dengan menuntut janji daripada pihak berkenaan. Tuntutan ini ialah wajar dalam konteks pengagihan "ruang sosioekonomi" dan juga "ruang fizikal" agar mereka sama-sama dapat mengecapi nikmat pembangunan seiring dengan perubahan yang berlaku. Oleh itu kertas kerja ini yang berasaskan kajian mendalam terhadap sebuah komuniti maritim di Pulau Redang ini telah menggunakan pelbagai pendekatan (temubual/pemerhatian/penyiasatan/soal selidik dan sebagainya) untuk memperolehi maklumat dan mengupasnya dalam bentuk kualitatif dan kuantitatif bagi memberikan gambaran sebenar fenomena impak yang berlaku ekoran daripada proses pembangunan.

Yahaya Ibrahim is currently a lecturer at Universiti Kebangsaan Malaysia.

Pengenalan

Komuniti maritim adalah sepertimana juga komuniti tradisi yang lain, tidak dapat lari daripada belenggu kemiskinan. Permasalahan sosioekonomi ini bukan sahaja melingkari alam kehidupan mereka, malah menjadi pusaka yang diperturunkan kepada generasi keturunannya. Walaupun terdapat berbagai dasar dan program dilaksanakan oleh pihak kerajaan untuk mengatasi masalah ini, namun hakikatnya proses 'penitisan ke bawah' (trickling down effect) daripada faedah pembangunan berlaku dengan agak lambat serta mengambil masa yang lama untuk sampai kepada golongan yang paling bawah dalam hierarki kemiskinan (Chamhuri Siwar 1988:3).

Dalam konteks industri pelancongan, pelaburan dalam industri ini sememangnya terbuka luas kepada sesiapa sahaja, terutama yang berpengaruh dari segi politik dan mempunyai sumber kewangan yang kukuh. Meskipun komuniti tempatan juga dipelawa untuk terlibat secara langsung, namun komuniti ini yang selalunya tegal dengan tatacara hidup tradisinya, sukar untuk menyesuaikan diri dan menyertai arus perubahan. Oleh itu, mereka hanya mampu memerhati perkembangan yang berlaku dari satu tahap ke satu tahap tanpa mengambil sebarang langkah untuk turut serta.

Kini Pulau Redang merupakan kawasan pembangunan pelancongan yang utama di pantai timur. Secara amnya 15 peratus daripada keluasan Pulau Redang telah dibangunkan untuk aktiviti pelancongan, manakala 5 peratus untuk penempatan penduduk, dan selebihnya merupakan kawasan hutan. Dengan kemasukan pembangunan pelancongan yang berskala besar ini, sebahagian daripada tuntutan perubahan oleh komuniti tempatan ini telah terlaksana. Walau bagaimanapun, di awal proses perubahan itu, telah timbul pelbagai konflik yang terlahir daripada kebimbangan akibat daripada kurangnya pemahaman dan kesediaan oleh komuniti, perancangan dan pembangunan yang drastik, dan terdapatnya unsur-unsur yang bakal mengganggu-gugat struktur ruang fizikal dan cara hidup mereka. Seterusnya ada yang beranggapan bahawa mereka akan terus terpinggir lantaran kurangnya persediaan dan kedaifan sosioekonomi di kalangan mereka. Cetusan daripada konflik yang berlaku antara komuniti tempatan, pemaju pembangunan dan juga pihak kerajaan telah membawa kepada suatu rundingan yang telah melahirkan janji dan syarat kepada pihak-pihak berkenaan dalam melaksanakan pembangunan.

Pulau Redang dan Komunitinya

Latar Belakang Fizikal Pulau Redang

Pulau Redang terletak di laut China Selatan, dalam perairan negeri Terengganu. Dari segi pentadbirannya, Pulau Redang diletakkan di bawah pentadbiran Mukim Batu Rakit, dalam Daerah Kuala Terengganu. Dalam konteks sempadan politik pula, ia terletak di kawasan Dewan Undangan Negeri (DUN) Batu Rakit, di kawasan Parlimen Setiu.

Untuk ke Pulau Redang, terdapat beberapa jenis pengangkutan iaitu melalui feri, bot laju pelancong, dan juga bot nelayan. Perjalanan dari Jeti Pantai Merang ke Pulau Redang dengan feri atau bot nelayan mengambil masa kira-kira satu setengah jam, manakala dengan bot laju mengambil masa kira-kira 45 minit sahaja. Terdapat juga pengangkutan feri dari Kuala Terengganu yang mengambil masa perjalanan yang lebih panjang iaitu 2 jam. Tempoh masa perjalanan juga bergantung kepada kelajuan bot yang dipandu, arus ombak dan juga cuaca.

Kepulauan Redang mempunyai rangkaian beberapa buah pulau iaitu Pulau Redang sebagai pulau utama yang berpenduduk; yang lainnya ialah Pulau Pinang, Pulau Ling, Pulau Kerengga Besar, Pulau Kerengga Kecil, Pulau Ekor Tebu, Pulau Paku Besar, Pulau Paku Kecil dan Pulau Lima (Kamal Roslan, 1995). Luas keseluruhan Pulau Redang (iaitu pulau utama) ialah 1,087 hektar di mana anggaran ukuran garis pusat utara selatan, timur barat ialah 5 km. Secara umum topografinya terbahagi kepada dua, iaitu 70 peratus kawasan perbukitan di timur dan satu lagi di barat yang keduanya dipisahkan oleh satu lembah yang menganjur dari Teluk Dalam ke muara Sungai Redang di selatan (Kamal Roslan, 1995). Di beberapa tempat di pulau ini terdapatnya air terjun kecil berpunca dari mata air yang turun di celah-celah bukit menuju ke laut. Ia juga mempunyai kawasan pendaratan dan pembiakan penyu, iaitu di Pasir Cagar Hutan, Pasir Mak Kepit dan Pasir Mak Simpan. Spesies burung layang-layang terdapat di Tanjung Gua Kawah dan Tanjung Batu Tok Kong yang merupakan salah satu sumber hasil kepada "pemajak"¹ tempatan. Hampir 80 peratus kawasan pantai merupakan tebing tinggi, sementara 20 peratus ialah pantai berpasir dan terpisah-pisah.

Perkembangan Awal Komuniti

Mengikut sejarah, komuniti Pulau Redang yang ada sekarang ialah keturunan daripada pendatang Bugis.² Daripada generasi inilah maka berkembangnya komuniti awal Pulau Redang yang menjalankan kehidupan hariannya sebagai nelayan dan juga berkebun di kawasan pedalaman pulau tersebut. Petempatan awal komuniti Pulau ini bermula di Kampong Lama di Telok Bakau atau dikenali juga sebagai Telok Kalong Besar. Pada sekitar awal tahun 1970an, komuniti ini berpindah ke Pulau Pinang yang berhadapan dengan Pulau Redang kerana kedudukannya lebih strategik dan terlindung daripada angin monsun. Jumlah penduduk pada masa itu ialah sekitar 120 buah keluarga. Perkembangan keluarga menyebabkan kawasan tersebut sesak dan kekurangan tempat untuk pembinaan rumah-rumah baru. Memandangkan pihak kerajaan bercadang pula untuk membangunkan Pulau Pinang sebagai kompleks pelancongan Taman Laut, maka pada tahun 1976 pihak kerajaan Terengganu telah memulakan pembinaan penempatan baru berupa rumah-rumah di atas air berhampiran

1 Pengusaha sarang burung layang-layang ialah terdiri daripada penduduk tempatan. Mereka memperolehi pajakan untuk tempoh setahun ke setahun melalui proses tender yang dikeluarkan oleh Jabatan Perhilitan Negeri.

2 Hasil temubual dengan En. Ladin Aw ang, ketua kampung dan merangkap imam masjid Pulau Redang (Februari 1999 dan Oktober 1999).

Muara Redang di Teluk Siang. Pembinaan penempatan baru telah dijalankan dengan bantuan pihak tentera. Lokasi ini dipilih dengan mengambil kira kawasan yang paling hampir untuk mereka menjalankan aktiviti perikanan.

Pada tahun 1979 penduduk di Pulau Pinang ini telah diarah berpindah ke penempatan baru tersebut yang mempunyai 220 buah rumah-rumah papan bertiangkan konkrit dan kayu bakau. Antara satu rumah ke rumah yang lain disambungkan oleh titian yang diperbuat daripada susunan beberapa keping papan yang digalas oleh kayu-kayu bakau dan juga bersambung dengan dengan jeti. Pada peringkat awalnya, pihak kerajaan mengutip bayaran bulanan daripada penduduk sebagai bayaran balik bagi menampung kos pembinaan projek tersebut. Tetapi memandangkan tiada kerjasama penduduk untuk membuat bayaran dan jumlah bayaran yang dikutip juga tidak seberapa, maka pihak kerajaan telah membuat keputusan bahawa rumah-rumah tersebut diberikan percuma sahaja kepada komuniti di sini (sesetengah pihak menganggapnya sebagai pampasan menggantikan tapak dan rumah asal mereka di Pulau Pinang sebelum ini). Penduduk di sini telah mendiami rumah-rumah di atas air ini untuk selama 21 tahun. Dalam tempoh tersebut, komuniti ini boleh dikatakan telah sebati dengan cara hidup sedemikian dan telah mengalami pelbagai peristiwa pahit manisnya di penempatan ini.

Selain daripada kerja menangkap ikan, kegiatan masa lapang yang lain yang dilakukan oleh para ketua keluarga ialah amat terhad, iaitu sekadar membaiki pukut, bertukang dan duduk-duduk bersembang di tempat-tempat tertentu seperti di kedai kopi, di wakaf, di jeti atau di serambi.

Komuniti yang terdiri daripada 100 peratus penduduk Melayu beragama Islam ini juga masih kuat berpegang kepada nilai dan tradisi yang berteraskan agama Islam.³ Di kalangan mereka rata-rata mempunyai hubungan yang rapat sama ada "sedarah sedaging" atau "bau bacang".⁴ Pendidikan keislaman yang berlangsung berabad secara bersinambungan inilah membentuk jiwa masyarakat dengan jiwa keislaman yang menjadi benteng yang kukuh untuk mempertahankan nilai dan maruah masyarakat daripada percubaan luar mencerobohi nilai-nilainya (Shafie Abu Bakar, 1989:2). Oleh itu, konsep muafakat dan bekerjasama dalam banyak hal yang berkaitan dengan urusan harian dan urusan keramaian masih kuat bertapak dalam komuniti ini. Sembahyang berjemaah di masjid, kenduri kendara serta gotong royong membaiki rumah dan pelantar masih menjadi kebiasaan. Konsep sebegini menepati definisi komuniti itu sendiri "... yang terdiri daripada bilangan yang kecil, tidak terlalu padat, berinteraksi antara satu sama lain secara berkampunguan, sikap individualistik dihadkan, sentiasa wujud persaudaraan dan kekeluargaan dan mempunyai berbagai fungsi, kaitan persaudaraan, menyerap dan meneruskan usaha semua aspek dalam masyarakat tersebut daripada segi ekonomi, politik, agama, keadilan dan kebajikan (Carter, 1985).

³ Mengikut bukti sejarah, Terengganu juga merupakan negeri terawal menerima Islam di Tanah Melayu iaitu 702H/1303M (Syed Muhammad Naguib al-Attas, 1970:1)

⁴ Lihat Husin Ali, 1977:hal 68

Kemudahan Sosiofizikal Sebelum Pembangunan Pelancongan

Pada sekitar tahun 1980-an era pra-pembangunan ini, antara kemudahan yang terdapat di sini ialah sebuah masjid, klinik desa, sekolah rendah, balairaya, tadika Kemas, wakil pos, pondok polis dan jeti. Bekalan elektrik cuma 12 jam dari pukul 7 petang hingga 7 pagi, manakala bekalan air paip disalurkan dari rumah ke rumah yang berpunca daripada kawasan takungan di hulu Sungai Redang, yang hanya memadai untuk kegunaan penduduk tempatan sahaja.

Tahap kesihatannya masih lagi kurang memuaskan. Bekalan air sering terganggu pada musim kemarau, tandas yang digunakan ialah tandas lubang dari atas rumah.⁵ Perkhidmatan doktor cuma datang tiga hingga empat bulan sekali dan segala urusan rawatan dikendalikan oleh seorang Pembantu Kesihatan (HA), dua orang pembantu jururawat, seorang atendan dan seorang bidan terlatih. Hampir keseluruhan proses bersalin dilakukan oleh bidan kerajaan dan juga bidan kampung. Dalam kes-kes kecemasan, pesakit akan dibawa terus ke hospital Kuala Terengganu dengan bot nelayan atau bot Jabatan Laut.

Taraf pendidikan juga masih lagi kurang membanggakan di mana setakat ini cuma empat orang anak-anak komuniti pulau ini yang berjaya ke pusat pengajian tinggi dalam dan luar negeri. Kesedaran pendidikan di kalangan ibu bapa masih rendah, rata-rata menyerahkan masa depan seratus peratus kepada anak-anak sama ada ingin meneruskan persekolahan atau membantu mereka dalam urusan kerja harian sebagai nelayan. Ketiadaan sekolah menengah di pulau ini dan kesukaran pengangkutan ke tanah besar yang mempunyai sekolah menengah dikenalpasti sebagai salah satu faktor yang tidak mendorong ibu bapa untuk menggesa anak-anak lebih tekun dalam pelajaran.

Kemudahan lain seperti taman permainan atau taman rekreasi tidak disediakan. Rata-rata aktiviti masa lapang kanak-kanak ini ialah bermain di atas pelantar pejalan kaki atau aktiviti yang berkaitan dengan laut iaitu memancing, mandi laut, bersampan, menangkap ketam, mengutip siput, remis, kepah dan lain-lain cengkerang. Kemalangan kanak-kanak terjatuh dari pelantar atau serambi rumah sering berlaku dan pernah juga membawa maut.

Pembangunan Pulau Redang

Potensi Awal Pembangunan

Perkembangan industri pelancongan yang berasaskan alam semulajadi selalunya mempunyai keistimewaan tersendiri yang mendorong para pelancong berkunjung ke

⁵ Tandas lubang yang dimaksudkan ialah najisnya jatuh terus ke dalam air di bawah rumah, yang kadang-kadang jelas kelihatan apabila air surut.

tempat tersebut. Begitu juga dengan Pulau Redang, sememangnya terlalu banyak unsur-unsur daya tarikan keindahan semulajadi yang tersedia semenjak dari dulu lagi. Bermula sebagai tempat berkelah, kini Pulau Redang dikenali di seluruh dunia sebagai tempat tumpuan pelancong yang bercorak santai dan berasaskan ekopelancongan (*ecotourism*)⁶ Perairannya merupakan salah satu daripada Taman Laut Malaysia⁷ di mana terdapatnya pelbagai spesies batu karang dan ikan-ikan berwarna warni yang mendapat liputan meluas oleh media dan menjadi tarikan para pelancong yang meminati aktiviti menyelam dan *snorkling*. Terumbu karang di perairan Pulau Redang telah diiktiraf antara yang paling cantik di dunia.

Pulau Redang merupakan satu-satunya pulau antara beberapa pulau berhampiran yang sesuai menjadi tempat persinggahan kerana ianya mempunyai penduduk. Oleh itu ia juga menjadi tempat pada suatu masa dulu, kapal dagang dan para nelayan singgah serta berlindung daripada angin ribut terutama pada musim monsun timur laut atau dikenali sebagai musim tengkujuh. Perairan antara muara Redang dengan Pulau Pinang ini merupakan tempat yang sesuai untuk bot dan kapal berlabuh kerana kedudukannya yang terlindung dan sentiasa tenang.

Memandangkan di pulau ini terdapat banyak lokasi yang menarik maka ianya juga terkenal di kalangan penduduk tempatan daripada tanah besar yang berhampiran sebagai tempat perkelahan. Suatu ketika dahulu, pada hujung minggu iaitu hari Jumaat⁸, kepadatan ramai yang mengunjunginya untuk berkelah dan mandi-manda walaupun pada masa itu kawasan tersebut masih belum dibangunkan dengan resort-resort seperti hari ini. Antara beberapa tempat menarik yang sering menjadi tempat kunjungan pelancong pada masa dulu hingga ke hari ini ialah pantai Teluk Kalong dan Pasir Panjang.

Antara aset utama yang dikenalpasti membawa kepada potensinya sebagai kawasan tumpuan pelancong ialah terumbu karang, keindahan air laut dan hidupan laut, pantai berpasir, pendaratan penyu, panorama indah, hutan, habitat flora dan fauna, tanah tinggi/tebing berbatu, sarang burung layang-layang, perkampungan nelayan, komuniti desa, dan kemudahsampaian (JPBD 1997).

Sebenarnya tiada sebarang rekod atau angka tepat mengenai jumlah kedatangan pelancong ke Pulau Redang, namun dianggarkan jumlah kedatangan pelancong ke

⁶ Kunjungan yang dilakukan ke atas kawasan semulajadi untuk menikmati dan penghayati sifat-sifat semulajadi, yang menggalakkan pemuliharaan alam sekitar, membawa kesan yang rendah serta membolehkan penglibatan masyarakat tempatan di dalam aktiviti sosio-ekonomi yang positif.

⁷ Pada tahun 1983, Pulau Redang telah diwartakan sebagai Kawasan Larangan Perikanan di bawah Peraturan (Kawasan Larangan) Perikanan 1983 (FISHERIES ACT 1963). Jabatan Perikanan Malaysia telah diberi tanggungjawab untuk memberi perlindungan terhadap pulau-pulau dan kehidupan bawah laut yang berhampiran. Penguatkuasaan itu juga merangkumi 21 buah pulau-pulau lain di Malaysia yang telah diwartakan sebagai Kawasan Larangan Perikanan pada tahun 1985.

⁸ Hujung minggu di Negeri Terengganu ialah pada hari Jumaat. Oleh itu aktiviti perkelahan, keramaian, gotong-royong dan aktiviti keagamaan selalunya di adakan pada hari tersebut.

Pulau Redang ini pada musim-musim cuti atau dikenali sebagai musim puncak (*peak season*) ialah sekitar 1,000 hingga 1,200 orang sehari. Berjaya Redang Beach Resort sahaja menerima pengunjung antara 350 hingga 400 orang sehari. Walau bagaimanapun musim puncak ini hanya bermula pada bulan Mei dan berakhir pada bulan September, iaitu cuma selama lima bulan sahaja, manakala pada bulan Oktober hingga Februari jumlah kedatangan pelancong amat rendah di sebabkan musim tengkujuh di Pantai Timur. Manakala pada bulan Mac dan April kedatangan pelancong mula meningkat semula, tetapi masih lagi kurang berbanding musim puncak.

Menyedari akan kawasan tersebut sering menjadi tumpuan orang luar walaupun secara bermusim, maka ianya telah 'membuka mata' banyak pihak bahawa persekitaran pulau ini berpotensi untuk dimajukan sebagai kawasan pelancongan. Bukan sahaja keindahan yang terdapat di persekitaran pulau tersebut, malah aset-aset lain juga telah mendorong kedatangan pelancong yang semakin ramai. Dengan ini Pulau Redang mula mendapat perhatian banyak pihak termasuklah pihak media dan juga para pengusaha pelancongan yang melihatnya sebagai satu peluang pelaburan yang baik dan bakal memberikan pulangan yang menguntungkan. Sehingga akhir tahun 1980-an cuma terdapat empat buah resort bertaraf chalet yang telah dibina, termasuklah chalet milik Pejabat Daerah Kuala Terengganu di pantai Teluk Kalong. Beberapa tahun kemudian beberapa buah *resort* lagi telah dibangunkan termasuk milik Jabatan Perikanan di Pulau Pinang, berhampiran Pulau Redang.

Pada peringkat awal, pembangunan beberapa resort persendirian ini ialah hasil perkongsiaan antara pengusaha luar dengan penduduk tempatan Pulau Redang yang memiliki tanah di lokasi yang strategik. Pada mulanya terdapat lima buah resort yang memperuntukkan sebahagian saham perkongsian kepada penduduk tempatan yang terlibat. Pemilik tanah biasanya dipelawa menjadi rakan kongsi dengan memberikan beberapa peratus saham mengikut persetujuan awal. Beberapa orang penduduk tempatan yang mempunyai kepentingan telah menjadi rakan kongsi dan telah diberikan hak perkongsian dalam bentuk peratusan saham sebagaimana perjanjian yang dibuat. Walau bagaimanapun dengan tambahan modal oleh rakan pengusaha luar dari semasa ke semasa, sedangkan rakan kongsi penduduk tempatan tidak menyuntik sebarang modal tambahan, maka peratusan saham milik penduduk tempatan menjadi semakin mengecil. Memandangkan peratusan saham yang dimiliki oleh penduduk tempatan terlalu kecil, maka pihak pengusaha telah membuat tawaran untuk menebus beli keseluruhan saham-saham milik penduduk tempatan tersebut. Akhirnya resort berkenaan menjadi hak milik penuh pihak pengusaha luar dan penduduk tempatan hilang kepentingannya dalam pemilikan resort-resort berkenaan. Daripada senario apa yang berlaku, ternyata kuasa ekonomi dan strategi perniagaan para pengusaha luar yang begitu berpengalaman dalam bidang ini telah dapat menguasai aset yang dulunya milik penduduk tempatan dengan mudah.

Kini cuma tinggal sebuah sahaja resort yang masih mengekalkan perkongsian hak milik saham dengan penduduk tempatan iaitu Redang Bay Resort yang mana lima peratus daripada sahamnya masih dimiliki oleh penduduk Pulau Redang (*Jadual 1*). Daripada keseluruhan resort yang terdapat di Pulau Redang ini, cuma sebuah

sahaja milik Bumiputra seratus peratus (bukan penduduk tempatan Pulau Redang) iaitu Redang Lagoon.⁹ Dua daripadanya pula milik agensi kerajaan iaitu Pejabat Daerah Kuala Terengganu dan Jabatan Perikanan. Resort milik Pejabat Daerah ini telah diswastakan kepada seorang pengusaha tempatan.

Jadual 1: Senarai Resort di Kepulauan Redang

Bil.	Nama Resort	Pemilikan
1.	Berjaya Redang Beach Resort	100% Kump. Berjaya
2.	Berjaya Redang Golf & Country Resort	100% Kump. Berjaya
3.	Redang Pelangi Resort	100% Bukan Bumiputra
4.	Ayu Mayang Resort	100% Bukan Bumiputra
5.	Redangkalong Resort	100% Bukan Bumiputra
6.	Redang Beach Resort	100% Bukan Bumiputra
7.	Redang Reef Resort	100% Bukan Bumiputra
8.	Redang Holiday Villa	100% Bukan Bumiputra
9.	Redang Lagoon	100% Milik Bumiputra (Bukan Tempatan)
10.	Coral Redang Island Resort	Kerabat Sultan & Bukan Bumiputra
11.	Redang Bay Resort	95% Bukan Bumiputra & 5% Bumiputra Tempatan
12.	Redang Villa Beach (Teluk Kalong)	Pejabat Daerah Kuala Terengganu
13.	Chalet Taman Laut	Jabatan perikanan

Sumber: Kajian Lapangan

Cadangan Pembangunan Semula

Proses pembangunan semula dan pemilikan tanah ini ditumpukan kepada usaha yang dibuat oleh sebuah syarikat pemaju pelancongan utama yang bertanggungjawab memajukan Pulau Redang ini sebagai salah satu pusat pelancongan utama bertaraf antarabangsa di Pantai Timur Semenanjung Malaysia.

⁹ Pemiliknya bernama Fatimah Musa, bukan penduduk tempatan Pulau Redang.

Pada awal tahun 1990, sebuah syarikat pemaju pelancongan swasta (iaitu anak syarikat kepada sebuah syarikat induk yang beribu pejabat di Kuala Lumpur) yang diterajui oleh seorang tokoh korporat yang berjaya dan mempunyai kekuatan dari segi kewangan dan juga politik) telah mengemukakan satu permohonan bagi membangunkan Pulau Redang dan Pulau Besar, Merang (Pulau Besar ini terletak di muara sungai Merang iaitu di tanah besar yang menjadi *transit point* ke Pulau Redang). Cadangan projek pembangunan pelancongan ini adalah yang terbesar pernah diterima oleh kerajaan Negeri Terengganu.

Berdasarkan kertas cadangan syarikat berkenaan, pemaju berkenaan bercadang untuk membangunkan Pulau Redang dengan projek-projek berbentuk "*holiday resort*" seperti kemudahan tempat peranginan dan penginapan, sukan dan rekreasi serta kebun buah-buahan dan bunga, "*aquaculture*" beserta dengan kemudahan asas seperti bekalan air, elektrik dan sistem telekomunikasi. Antara projek utama yang dicadangkan ialah hotel resort 200 - 400 bilik yang dilengkapi dengan dewan mesyuarat/seminar, restoran, *lounge/cafeteria*, klinik dan saloon dan seterusnya ialah sebuah pusat penerangan yang disertakan dengan kedai barangan kraftangan hasil produk penduduk tempatan. Selain daripada itu ialah sebuah padang golf 18 lubang dan Country Club yang dilengkapi dengan *lounge/cafeteria* telah dibina. Pemaju juga mencadangkan pembinaan kemudahan seperti loji rawatan air dan tempat membakar sampah (*incinerator*) di Pulau Redang.

Mengikut anggaran awal pihak pemaju, projek ini bakal melibatkan kos yang dianggarkan berjumlah RM 226,050,000. Selain daripada itu, pihak pemaju juga memohon pihak kerajaan negeri menanggung sejumlah RM21,900,000 bagi menyediakan kemudahan infrastruktur seperti telekomunikasi, pembentungan, tangki penyimpanan air (*reservoir*), stesen bekalan elektrik, jeti serta jalanraya utama.

Memandangkan permohonan ini merupakan satu-satunya cadangan pembangunan pelancongan secara besar-besaran, dan negeri Terengganu sangat memerlukan sebuah '*Island Resort*' yang bertaraf antarabangsa bagi memartabatkan industri pelancongan di negeri ini, maka permohonan cadangan ini telah mendapat sokongan daripada Unit Perancang Ekonomi Negeri serta dipersetujui oleh Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri.

Kelulusan Pembangunan dan Pemilikan Tanah

Permohonan tanah kerajaan bagi menjalankan sesuatu projek pembangunan yang besar merupakan kaedah yang lazim dilakukan oleh pemaju-pemaju yang besar dan teguh. Dalam konteks pembangunan Pulau Redang ini, bagi merealisasikan projek yang dicadangkan, pihak pemaju telah memohon pemilikan tanah seluas 2400 ekar di Pulau Redang dan 1000 ekar di Pulau Besar, Merang. Bagi membuktikan kesungguhan pemaju terhadap cadangan projek ini, pemaju juga berjanji bahawa tanah yang diluluskan oleh kerajaan kepada syarikat ini kelak akan diserahkan kepada kerajaan negeri sekiranya mereka tidak dapat mendirikan sekurang-kurangnya

200 buah bilik penginapan dalam tempoh tiga tahun selepas tarikh kelulusan tanah.

Walaupun permohonan asalnya memerlukan 2,400 ekar bagi pembangunan keseluruhan projek ini di Pulau Redang, namun bagi pelaksanaan projek fasa pertama sahaja, pemaju telah menggesa pihak kerajaan negeri meluluskan 700 ekar tanah dengan bayaran premium RM500 seekar. Daripada cadangan yang telah dikemukakan oleh syarikat berkenaan, maka pihak Kerajaan Negeri telah membuat pertimbangan dan mengemukakan keputusan cadangannya kepada syarikat berkenaan agar syarikat berkenaan memberi perhatian semula terhadap cadangan pembangunannya.

Ekoran daripada keputusan, maka pihak pemaju telah mengemukakan surat rayuan semula. Setelah berjaya meyakinkan pihak kerajaan negeri melalui satu surat rayuan dengan mengemukakan rasional atau alasannya yang kukuh, maka pada 7 Ogos 1990, Pihak Berkuasa Negeri telah bersetuju meluluskan 5 lot daripada 6 lot yang dipohon oleh syarikat berkenaan kecuali lot PT. 288. Keseluruhan tanah yang diluluskan ialah seluas 656.571 ekar (265.7107 hektar) (Jadual 2).

Jadual 2: Tanah-tanah Yang Diluluskan Oleh Kerajaan Negeri Kepada Pemaju

Bil.	No. Lot	Keluasan
1	PT. 298	34.2752 ekar (13.8710 ha.)
2	PT. 290	136.4461 ekar (55.2190 ha.)
3	PT. 291	95.8580 ekar (38.7932 ha.)
4	PT. 292	299.9937 ekar (121.4058 ha.)
5	PT. 293	89.9980 ekar (36.4217 ha.)
6	PT. 288	39.9990 ekar - Tidak diluluskan
Jumlah	Diluluskan	656.571 ekar (265.7107)

Sumber: Pejabat Tanah Kuala Terengganu

Selain daripada itu, pihak kerajaan negeri juga akur dengan cadangan pemohon yang meminta agar bayaran premium ditetapkan pada kadar RM500 seekar terhadap tanah-tanah yang diluluskan itu. Seterusnya bagi meningkatkan penguasaan pemilikan tanah di Pulau Redang ini, pihak pemaju juga telah berjaya mendapat pajakan tanah seluas 49.86 ekar (20.18 hektar) lagi terhadap tanah milik syarikat bumiputera lain untuk selama 75 tahun sehingga 10 Februari 2067. Dengan kelulusan-kelulusan yang telah diberikan oleh pihak kerajaan negeri, maka kini pihak pemaju berkenaan telah berjaya menguasai pemilikan tanah berjumlah 289.5425 hektar di Pulau Redang.

Setelah berjaya dalam pemilikan tanah yang amat strategik untuk pembangunan,

pemaju berkenaan telahpun memulakan pembangunan projek fasa pertamanya pada awal tahun 1991, dan menukar namanya kepada Redang Island Resort Sdn. Bhd. Projek resort-hotel yang pertama oleh pemaju ini ialah di kawasan tanjung Teluk Siang yang dinamakan Berjaya Redang Golf & Country Resort. Resort-hotel bertaraf empat bintang ini dilengkapi dengan kolam renang dan padang golf sembilan lubang. Dua tahun kemudian, pada 1993 sebuah lagi resort bertaraf lima bintang telah dimulakan pembinaannya di kawasan Teluk Dalam yang kini dikenali sebagai Berjaya Redang Beach Resort. Resort ini dikatakan salah satu resort yang mempunyai kemudahan dan perkhidmatan terbaik di Pantai Timur. Kedua-dua resort ini adalah di bawah satu pengurusan yang sama.

Konflik Awal Pembangunan

Konflik awal pembangunan timbul bilamana terdapatnya bantahan terhadap pembangunan projek pelancongan secara besar-besaran di Pulau Redang. Ianya terlahir akibat daripada rasa tidak puas hati yang diutarakan oleh segelintir penduduk tempatan kerana bimbang akan aktiviti pelancongan akan mengganggu-gugat aktiviti harian mereka sebagai nelayan. Bantahan ini juga menjadi semakin serius apabila ia disertai oleh golongan pemuda yang berpendidikan, setelah mendapat maklumat bahawa pihak kerajaan telah menganugerahkan sejumlah besar tanah kepada pemaju luar. Perasaan tidak puas hati ini juga timbul disebabkan penduduk tempatan merasakan mereka dianaktirikan, sedangkan penduduk di sini beranggapan merekalah yang lebih berhak mendapat tanah-tanah tersebut daripada pihak kerajaan. Mereka juga mendakwa pihak kerajaan tidak mempedulikan permohonan mereka, sedangkan pada masa itu mereka masih tinggal di rumah-rumah yang dibina di atas air, tanpa memiliki tanah tapak rumah.

Tindakan bantahan yang dibuat ini juga telah mendapat sokongan daripada beberapa pihak seperti Persatuan Pengguna, aktivis masyarakat, pencinta alam dan juga parti-parti politik pembangkang. Ada antara pemuda Pulau Redang yang telah menghadiri sesi perbincangan di Kuala Lumpur yang diadakan oleh Persatuan Pengguna berkenaan. Mereka telah diberikan maklumat dan juga tunjuk ajar bagaimana untuk membuat bantahan atau protes terhadap pihak kerajaan dan juga pemaju yang terlibat. Daripada usaha-usaha yang telah dibuat ini, pihak kerajaan dan pemimpin negeri telah mendapat kecaman yang tidak kurang hebatnya daripada pihak media yang tidak sealiran, dan juga parti politik pembangkang yang menganggap projek berkenaan tidak mendatangkan manfaat kepada komuniti tempatan malah mendakwa boleh memusnahkan ekologi Pulau Redang.

Bagi mengelakkan bantahan menjadi semakin serius, pihak pemaju telah mengadakan pertemuan dengan para pemimpin tempatan termasuklah golongan pemuda dan berjanji akan memberikan perkhidmatan pengangkutan laut dan darat secara percuma kepada masyarakat tempatan apabila ianya beroperasi. Seterusnya pemaju juga berjanji akan memberikan peluang pekerjaan kepada penduduk tempatan di semua peringkat. Daripada janji-janji dan persetujuan oleh pihak-pihak yang terlibat,

maka penduduk tempatan telah sebulat suara merestui pembangunan yang dicadangkan. Meskipun bantahan ini dilakukan secara aman dan tidak menunjukkan reaksi yang negatif dan keras, namun ianya telah menyedarkan pihak yang bertanggungjawab untuk lebih prihatin dan membuat pertimbangan yang teliti sebelum membuat sesuatu keputusan yang besar, terutama yang melibatkan komuniti setempat. Reaksi daripada ini juga, telah menyebabkan pihak kerajaan mempercepatkan proses penempatan semula dan penyediaan kemudahan-kemudahan yang lebih baik di kawasan penempatan baru. Seterusnya penduduk tempatan dan pihak kerajaan juga menaruh harapan agar segala janji-janji yang diberikan oleh pihak pemaju projek pelancongan utama tersebut akan ditunaikan.

Syarat-syarat Pembangunan

Berdasarkan syarat-syarat yang telah dikemukakan oleh pihak kerajaan negeri, sepatutnya pihak pemaju tidak menghadapi sebarang masalah untuk mematuhi kerana kebanyakan syarat-syarat tersebut ialah mengikut prosedur pembangunan semasa yang dikenakan kepada mana-mana pemaju oleh Pihak Berkuasa Tempatan. Walau bagaimanapun, hingga kini banyak daripada syarat tersebut tidak dipatuhi oleh pemaju berkenaan. Salah satu contoh dalam konteks pembangunan sebagaimana termaktub dalam perenggan empat syarat-syarat kelulusan iaitu “pembinaan sepatutnya hendaklah dimulakan dalam tempoh satu (1) tahun dari tarikh kelulusan dan operasi aktiviti dimulakan dalam tempoh dua tahun dari tarikh kelulusan”. Walau bagaimanapun, didapati hingga kini cuma 23 peratus sahaja daripada tanah-tanah yang diperolehi daripada pihak kerajaan negeri telah dibangunkan. Manakala 77 peratus lagi masih belum dimulakan sebarang bentuk aktiviti atau pembangunan sedangkan tanah-tanah tersebut telahpun diluluskan 10 tahun yang lalu. Kini didapati pihak pemaju juga telah mengemukakan rayuan kepada pihak kerajaan negeri untuk mengurangkan cukai tanah tertunggak yang sepatutnya dibayar berjumlah RM340,792 kepada RM82,872 sahaja. Oleh itu pengurangan yang dipohon daripada nilai sebenar yang sepatutnya dibayar ialah sebanyak 75.7 peratus. Bagi tanah-tanah yang belum diusahakan iaitu kira-kira 222.5 hektar (549.8 ekar), pihak pemaju telah memohon pengurangan cukai daripada kadar RM1,200 per hektar kepada RM8 per hektar. Pengurangan ini ialah sebanyak 99.33 peratus.

Seterusnya syarat di perenggan 10 iaitu “Sekurang-kurangnya 90 peratus tenaga pekerja hendaklah terdiri daripada bumiputera dan sekurang-kurangnya 70 peratus hendaklah terdiri daripada bumiputera tempatan dan hendaklah menggambarkan di seluruh peringkat pekerjaan.” juga sukar dipatuhi oleh pihak pemaju dengan alasan para pekerja tempatan tidak berkebolehan melakukan pekerjaan dengan baik dan mempunyai kelemahan dari segi komunikasi, terutamanya tidak boleh berbahasa Inggeris.

Pembangunan Kemudahan Sosiofizikal

Dalam usaha memajukan industri pelancongan, penyediaan kemudahan infrastruktur

yang baik adalah antara perkara yang perlu diutamakan. Tanpa kemudahan ini, proses pembangunan mungkin terbantut dan sukar untuk terus berkembang. Dalam konteks penyediaan kemudahan pelancongan, infrastruktur yang baik merupakan elemen penyokong terpenting dalam meningkatkan kualiti perkhidmatan bagi memberikan kepuasan yang maksimum kepada pelancong.

Penyediaan infrastruktur yang baik bagi memenuhi keperluan dan permintaan pengguna sama ada pelancong mahupun penduduk tempatan memang memerlukan perbelanjaan yang besar. Usaha mengadakan atau menaikkan taraf kemudahan ini merupakan tanggungjawab yang harus dikongsi oleh kedua-dua pihak iaitu pihak kerajaan dan juga swasta. Walau bagaimanapun, mengikut cadangan pembangunan asal yang dikemukakan oleh pemaju utama, pihak kerajaan negeri telah diminta untuk menanggung sejumlah RM21,900,000 bagi menyediakan segala kemudahan infrastruktur yang diperlukan untuk pembangunan tersebut. Dengan persetujuan ini, maka pihak kerajaan negeri telah terpaksa menanggung kos beberapa kemudahan infrastruktur yang perlu dipertingkatkan kapasitinya dan dinaikkan taraf. Antara projek tersebut ialah perumahan baru, jalanraya, jeti, bekalan elektrik dan bekalan air bersih.

Bagi kemudahan jalanraya, sebatang jalan raya yang dianggap sebagai jalan utama yang menghubungkan kawasan pendaratan di jeti hinggalah ke kawasan hotel resort di Teluk Dalam telah dibina. Jalanraya ini melalui kawasan cerun di pinggir bukit, dan juga kawasan penempatan penduduk di Lembah Redang. Kos bagi pembinaan jalanraya sepanjang tiga kilometer itu melebihi tiga juta. Pembinaan jalanraya tersebut melibatkan kos yang tinggi disebabkan oleh banyak kerja peletupan batu, pemotongan bukit dan penimbusan kawasan berpaya yang perlu dibuat. Jalanraya tersebut telah siap untuk digunakan pada akhir tahun 1994.

Bagi memberikan kemudahan pendaratan yang sesuai sebagai pusat pelancongan utama, sebuah jeti baru telah dibina menggantikan jeti yang sedia ada. Jeti yang berharga RM 2,759,690.00 ini telah siap dan digunakan pada awal 1997. Bagi bekalan elektrik pula, sebuah janakuasa yang beroperasi 24 jam telah membekalkan bekalan elektrik yang mencukupi kepada kawasan pelancongan utama dan juga kawasan penempatan penduduk. Dalam konteks penyediaan bekalan air, sebuah anak syarikat kerajaan negeri telah mendapat kontrak daripada pihak kerajaan untuk menjalankan kerja-kerja pembekalan air bersih ke Pulau Redang termasuk kerja menyalurkan bekalan air melalui saluran paip dasar laut dari tanah besar dengan kos sebanyak RM 30.5 juta yang ditanggung bersama oleh kerajaan negeri, kerajaan persekutuan dan pihak pemaju.

Penyediaan kemudahan infrastruktur ini sebenarnya melibatkan perbelanjaan yang begitu besar berbanding dengan bilangan penduduk tempatan yang kecil jumlahnya. Kos penyediaan kemudahan ini yang sepatutnya ditanggung bersama oleh pemaju utama tidak berlaku sebagaimana yang diharapkan oleh kerajaan negeri. Oleh itu, hingga kini segala kos membangunkan infrastruktur tersebut terpaksa ditanggung sepenuhnya oleh pihak kerajaan kecuali dalam projek bekalan air. Walau

bagaimanapun, demi memajukan industri pelancongan dan juga untuk keperluan jangka panjang kemudahan-kemudahan tersebut perlu disediakan juga.

Mengikut rancangan sebenar pembangunan Pulau Redang sebagaimana yang dicadangkan oleh pihak pemaju utama, projek-projek yang dicadangkan akan dilaksanakan dalam empat fasa dan mengambil masa selama lapan tahun. Dalam fasa kedua pembangunannya, pemaju bercadang membina sebuah lapangan terbang kecil (*air strip*) untuk kegunaan kapal terbang jenis ringan bagi menyediakan pengangkutan pelancong terus dari Kuala Lumpur ke Pulau Redang. Walau bagaimanapun, sebelum ini projek tersebut tidak diluluskan oleh kerajaan negeri setelah mendapat nasihat daripada Jabatan Alam Sekitar kerana pembinaannya akan memberikan impak kemusnahan yang besar terhadap alam sekitar Pulau Redang. Kawasan yang dicadangkan itu merupakan kawasan lembah yang pada masa kini ialah kawasan simpanan paya bakau yang mempunyai habitat alam semulajadi yang berupaya mengekalkan sebahagian ekosistem Pulau Redang ini.

Penglibatan Komuniti Sebagai Pekerja

Sebagaimana sebelumnya, majoriti penduduk di sini bekerja sebagai nelayan. Bagi golongan remaja yang tidak dapat meneruskan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi, rata-rata mengharapkan peluang pekerjaan di sektor pelancongan, jika tidak mereka ini akan meneruskan kerjaya orang tua mereka sebagai nelayan.

Hasil kajian mendapati, 17.6 peratus daripada ketua isi rumah di sini bekerja makan gaji di sektor pelancongan. Golongan ini bernasib baik kerana menyertainya di peringkat awal pembangunan iaitu di fasa pertama dan kedua pengambilan pekerja. Kini syarat penyertaan penduduk tempatan sebagai pekerja di resort utama telah diperketatkan dengan alasan mereka tidak berkemahiran, mempunyai masalah dari segi komunikasi (tidak tahu berbahasa Inggeris), tidak berdisiplin semasa kerja dan juga ada yang dikenalpasti oleh pihak pengurusan mengambil dadah semasa bekerja.

Buat masa ini kedapatan sejumlah 184 orang yang bekerja di sektor pelancongan, di mana 133 orang atau 72.3 peratus daripadanya bekerja dengan resort terbesar di Pulau Redang ini. Manakala yang lain-lainnya bekerja dengan resort lain yang lebih kecil. Daripada 133 orang yang bekerja dengan resort, 116 orang (87.2 peratus) bekerja secara sambilan (*part time*) mengikut musim. Pada musim teduh iaitu sekitar bulan Mei hingga September (*peak season*) di mana kedatangan pelancong yang ramai ke sini maka mereka akan dipanggil bekerja, tetapi pada musim gelora iaitu bulan November hingga Januari (*low season*) mereka tidak diperlukan. Pada bulan-bulan lain ia akan bergantung kepada kedatangan pelancong ataupun adanya «*package*» yang ditawarkan. Keadaan ini menyebabkan mereka tidak boleh bergantung sepenuhnya kepada resort ini dalam menjamin masa depan mereka kerana kebanyakan jawatan yang ditawarkan adalah secara kontrak dari bulan ke bulan bergantung kepada keperluan.

Walaupun begitu, jika ditinjau di kalangan golongan yang bekerja sebagai nelayan, didapati 37.2 peratus daripadanya sedia berpindah kepada pekerjaan lain sekiranya ditawarkan. Manakala 27.3 peratus tidak bersedia untuk bertukar kepada pekerjaan lain, dan 35.5 peratus lagi tidak pasti. Alasan utama mereka yang ingin mendapatkan pekerjaan di sektor pelancongan adalah kerana kerja makan gaji memberikan pendapatan tetap dan terjamin, suasana pekerjaan yang selesa, bersih dan dianggap berstatus tinggi daripada nelayan. Selain daripada itu mereka akan berpeluang mendekati pelancong yang dianggap sebagai «golongan elit» atau mereka yang berduit.

Ditinjau dari segi habuan gaji yang mereka mahukan sekiranya berpeluang bekerja di sektor pelancongan ini, didapati lebih daripada 55.7 peratus responden yang ditemui berkehendakkan gaji antara RM751 hingga RM1,000 sebulan sekiranya bertukar kepada pekerjaan bukan nelayan ataupun di sektor pelancongan. Manakala peratus yang kedua tertinggi iaitu 27.3 peratus mahukan gaji antara RM501 hingga RM750 sebulan. Lebih daripada 10 peratus yang mahukan gaji RM1,000 ke atas dan didapati cuma 5.5 peratus sahaja yang sanggup bekerja sekiranya ditawarkan gaji RM500 ke bawah (Jadual 3).

Jadual 3: Anggaran Gaji dikehendaki Sekiranya ditawarkan Kerja

Gaji dikehendaki Sebulan	Peratus	(Bil.)
RM500 kebawah	5.5	(n=10)
RM501 - RM750	27.3	(n=50)
RM751 - RM1000	55.7	(n=102)
RM1,000 ke atas	11.5	(n=21)
Jumlah	100.0	(N=183)

Sumber: Kajian Lapangan

Rata-rata mereka memandang bekerja makan gaji di sektor pelancongan ini ialah lebih baik berbanding dengan kerja yang sedang dijalankan sekarang. Mereka juga meletakkan harapan bahawa kerja ini adalah sebagai kerjaya terakhir yang bersesuaian dengan taraf pendidikan yang ada untuk mereka terus menetap di Pulau Redang ini tanpa memikirkan kerjaya lain lagi.

Penglibatan Komuniti Sebagai Pengusaha

Minat untuk menjadi pengusaha atau menjalankan perniagaan sendiri sememangnya ada terutama apabila melihat mereka yang telah berjaya dan hidup senang hasil

daripada perniagaan. Tetapi minat sahaja tidak dapat merealisasikan cita-cita tanpa asas dan persediaan yang cukup.

Ditinjau ke atas ketua isi rumah di sini, 68.2 peratus berpendapat peluang perniagaan di Pulau Redang ini lebih cerah berbanding kerja-kerja lain. Melihat kepada potensi dan peluang yang terbuka luas serta pembangunan sektor pelancongan ini telah dimonopoli oleh orang luar daripada pulau ini, maka telah timbul juga minat 46.4 peratus di kalangan penduduk tempatan untuk menceburi bidang perniagaan di sektor pelancongan ini, manakala 35.5 peratus tidak pasti dan 18.1 peratus tidak berminat (Jadual 4).

Jadual 4: Minat Menjalankan Perniagaan Berkaitan Pelancongan

Pendapat	Peratus	(Bil.)
Berminat	46.4	(n=85)
Tidak Berminat	18.1	(n=33)
Tidak Pasti	35.5	(n=65)
Jumlah	100.0	(N=183)

Sumber: Kajian Lapangan

Jadual 5: Alasan Enggan Sertai Aktiviti Ekonomi Berkaitan Pelancongan

Sebab-sebab	Peratus	(Bil.)
Tiada Modal	64.0	(n=117)
Tidak Berminat	19.2	(n=35)
Tiada Kemahiran	8.2	(n=15)
Tidak Nampak Peluang	3.8	(n=7)
Tiada Tenaga Kerja	2.7	(n=5)
Takut Tidak Maju	1.6	(n=3)
Lain-lain sebab	0.5	(n=1)
Jumlah	100.0	

Sumber: Kajian Lapangan

Manakala ditinjau dari segi hasrat mereka, rata-rata berpendapat mereka akan meneruskan hasrat ini sekiranya mereka diberikan modal dan latihan, dan sekiranya tiada usaha sedemikian dibuat maka hasrat ini akan hanya tinggal sebagai impian sahaja. Manakala bagi mereka yang enggan menyertai sebarang perniagaan di sektor ini memberikan alasan utamanya sebagai tiada modal (64.2 peratus) dan tidak berminat (19.3 peratus). Masalah modal dan penentuan jenis perniagaan yang ingin dimulakan merupakan masalah utama kepada setiap bakal pengusaha. Selain daripada modal yang mencukupi, pengalaman serta latihan juga diperlukan agar sesuatu perniagaan itu tidak mudah menemui kegagalan.

Majoriti daripada mereka yang berminat menyertai sektor pelancongan ini, 27.1 peratus daripadanya berhasrat menjadi pembekal hasil laut kepada hotel dan resort sekitar Pulau Redang, manakala 22.4 peratus ingin berniaga kecil-kecilan sebagai pilihan utama. Manakala bagi pilihan kedua pula, pembekal hasil pertanian menduduki peratusan paling tinggi iaitu 15.1 peratus (Jadual 6).

Jadual 6: Aktiviti Ekonomi Pelancongan Pilihan Utama Penduduk

Kegiatan	Pilihan 1	Pilihan 2	Pilihan 3
Pembekal Hasil Laut	27.1	4.7	8.0
Pembekal Hasil Pertanian	2.8	15.1	5.3
Pemandu Pelancong	19.6	12.8	17.3
Pengawal Pantai (Beach Guard)	3.7	11.6	5.3
Bekerja Di hotel	9.3	5.8	14.7
Bekerja Di Kelab Golf	6.5	5.8	6.7
Berniaga Kecil-kecilan	22.4	22.1	9.3
Mengusahakan Chalet	5.6	11.6	16.0
Menghasilkan Barangan Kraftangan	2.8	10.5	17.3
Jumlah	100.0	100.0	100.0

Sumber: Kajian Lapangan

Daripada sini menampakkan kecenderungan bagi mereka yang berhasrat untuk menceburi bidang perniagaan dengan menjadi pembekal. Buat masa ini kesemua bekalan makanan untuk resort dan hotel utama ialah didatangkan dari Kuala Terengganu oleh pembekal luar yang dilantik oleh pihak pengurusan resort tersebut.

Contoh kejayaan yang ditunjukkan oleh pengusaha luar di pulau ini juga telah timbul kesedaran segelintir (3.3 peratus) daripada komuniti ini yang berpandangan

jauh serta berkemampuan, untuk sama-sama menceburi bidang yang agak baru bagi mereka. Kajian mendapati mereka yang mengambil sikap positif ini adalah terdiri daripada mereka yang mempunyai minda yang terbuka dan pernah merantau sama ada belajar atau bekerja di luar Pulau Redang.

Kesungguhan yang telah ditunjukkan oleh enam orang penduduk tempatan yang mempunyai modal serta sifat keusahawanan ini telah meletakkan mereka sebagai pesaing utama peringkat tempatan dalam industri ini di Pulau Redang. Hasil daripada perkongsian dengan pemodal luar, dan juga hasil penjualan tanah yang telah melambung harganya, maka enam orang daripada penduduk tempatan ini telah menceburi bidang perniagaan ini dengan dua orang mengusahakan chalet dan empat orang lagi mengusahakan bot pelancong yang mengangkut pelancong harian dari jeti Merang ke Pulau Redang dan juga untuk disewa. Hasil daripada pengalaman di luar juga maka mereka lebih berkeyakinan dan berusaha keras dari bawah untuk memulakan perniagaan dalam bidang ini. Kini mereka adalah antara usahawan tempatan yang berjaya dalam sektor ini. Sebenarnya jumlah ini ialah terlalu kecil jika dibandingkan dengan jumlah penduduk serta peluang yang terbuka luas.

Pembangunan dan Persepsi Komuniti

Pembangunan pelancongan yang melanda Pulau Redang boleh dikatakan sebagai suatu fenomena yang mengejutkan sebahagian daripada mereka yang kurang bersedia dan kurang membangun daripada segi minda. Apa yang lebih mengejutkan lagi terutama bagi mereka yang kurang mendapat pendedahan terhadap pembangunan beranggapan projek-projek pembangunan pelancongan akan dilaksanakan oleh pihak kerajaan, sedangkan pada hakikatnya pembangunan tersebut dimajukan oleh pihak pemaju swasta. Kekeliruan ini menyebabkan mereka kurang bersetuju bahawa projek pembangunan pelancongan secara besar-besaran itu diserahkan bulat-bulat kepada pihak swasta. Lanjutan daripada kekeliruan dan rasa kurang senang dengan projek yang sedang berjalan ini, maka didapati majoriti daripada mereka (52.5 peratus) berpendapat projek-projek tersebut seharusnya dilaksanakan oleh pihak kerajaan dan penduduk tempatan sahaja tanpa melibatkan pemaju swasta.

Sebagaimana yang telah dinyatakan, bahawa pada peringkat awal perancangan pembangunan, terdapatnya bantahan daripada segelintir penduduk yang tidak berpuas hati dan ingin membela nasib komuniti mereka. Walau bagaimanapun, kini setelah hampir 10 tahun sektor pelancongan ini berkembang, didapati majoriti iaitu 89 peratus (34.4 peratus amat bersetuju dan 54.6 peratus bersetuju) gembira dengan perkembangan pembangunan Pulau Redang sebagai pusat pelancongan. Cuma kedapatan 9.3 peratus sahaja (8.2 peratus tidak bersetuju dan 1.1 peratus amat tidak bersetuju) yang melahirkan rasa tidak senang dengan pembangunan Pulau Redang ini sebagai pusat pelancongan (Jadual 7).

Jadual 7: Pendapat Mengenai Pulau Redang Sebagai Pusat Pelancongan

Pendapat	Peratus	(Bil.)
Amat Setuju	34.4	(n=63)
Bersetuju	54.6	(n=100)
Tidak Bersetuju	8.2	(n=15)
Amat Tidak Bersetuju	1.1	(n=2)
Tiada Komen	1.7	(n=3)
Jumlah	100.0	(N=183)

Sumber: Kajian Lapangan

Ditinjau dari persepsi negatif sebagai alasan daripada 17 responden yang tidak bersetuju ini, hampir separuh iaitu 47.1 peratus daripadanya melahirkan kebimbangan bahawa sektor pelancongan yang dibawa akan mengakibatkan keruntuhan akhlak muda mudi. Seterusnya 23.5 peratus lagi berpendapat, dengan berkembangnya aktiviti pelancongan secara intensif, maka ianya akan menyebabkan berlakunya ketidakseimbangan dengan pembangunan rohani yang boleh mengakibatkan para anak muda tempatan akan terpengaruh atau terikut-ikut dengan budaya pelancong yang datang. Manakala 17.6 peratus memberi alasan bahawa para pelancong akan bebas berbuat apa-apa aktiviti yang tidak senonoh dan cuma 11.8 peratus sahaja beranggapan kemungkinan aktiviti pelancongan akan mengganggu aktiviti perikanan seharian yang mereka jalankan (Jadual 8).

Jadual 8: Alasan Tidak Bersetuju Pulau Redang Sebagai Pusat Pelancongan

Pendapat	Peratus	(Bil.)
Meruntuhkan akhlak muda mudi	47.1	(n=8)
Tidak seimbang dengan pembangunan rohani	23.5	(n=4)
Pelancong bebas berbuat apa-apa aktiviti	17.6	(n=3)
Kemungkinan mengganggu aktiviti nelayan	11.8	(n=2)
Jumlah	100.0	(N=17)

Sumber: Kajian Lapangan

Berbangkit kepada persoalan keruntuhan akhlak muda-mudi yang mungkin disebabkan oleh faktor pelancongan, hasil kajian mendapati lebih daripada separuh (52.4 peratus) tidak bersetuju dengan pendapat sedemikian. Manakala 63.9 peratus berpendapat aktiviti pelancongan ini langsung tidak menyusahkan penduduk. Sebaliknya dengan berkembangnya aktiviti pelancongan, didapati pelbagai perkara telah dan akan menyumbang kepada kebaikan terutama dari segi peningkatan taraf sosio-ekonomi komuniti tempatan.

Walau bagaimanapun dilihat dari segi harga barangan runcit pula, rata-rata berpendapat sememangnya berlaku kenaikan harga. Sebenarnya harga barang-barang runcit di Pulau Redang ini memang lebih mahal antara 10 hingga 20 peratus daripada harga sebenar yang dijual di tanah besar. Walau bagaimanapun melihat kepada fenomena kenaikan harga barang ini, didapati ianya merupakan fenomena umum yang berlaku di mana-mana dari semasa ke semasa.

Jadual 9: Persepsi Negatif Terhadap Aktiviti Pelancongan

Pendapat	Keruntuhan Akhlak	Menyusah Penduduk	Harga Barang Naik	Harga Tanah Naik
Amat Setuju	9.7	3.5	9.7	29.6
Bersetuju	26.2	21.3	42.1	43.0
Kurang Bersetuju	28.3	28.4	15.9	5.6
Tidak Bersetuju	24.1	35.5	22.8	9.2
Tidak Pasti	11.7	11.3	9.7	12.7
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Kajian Lapangan

Sehubungan dengan itu, kenaikan harga tanah pula memberikan persepsi yang positif bagi sesetengah pihak yang mempunyai banyak tanah. Namun hanya 11.7 peratus sahaja penduduk Pulau Redang yang memiliki tanah lain selain daripada tapak rumah sekarang. Oleh yang demikian, memandangkan rata-rata penduduk Pulau Redang tidak memiliki tanah lain selain daripada tapak rumah yang dianugerahkan sekarang, maka kenaikan harga tanah yang mendadak di sini telah menggelapkan harapan mereka untuk memiliki tanah lain lagi. Sememangnya harga tanah telah meningkat lebih 100 kali ganda berbanding sebelum pembangunan dalam tempoh 10 tahun.

Jadual 10: Persepsi Positif Terhadap Aktiviti Pelancongan

Pendapat	Peluang Pekerjaan	Pendapatan Isi Rumah	Peningkatan Taraf Hidup	Kualiti Hidup
Amat Setuju	32.1	22.9	22.6	20.1
Bersetuju	62.3	69.4	55.9	57.6
Tidak Bersetuju	3.1	4.5	12.5	2.8
Tidak Pasti	2.5	3.2	9.2	9.0
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Kajian Lapangan

Seterusnya dari segi persepsi positif yang ditunjukkan oleh responden pula, antaranya ialah dari segi peningkatan peluang-peluang pekerjaan yang mendapat maklumbalas positif sebanyak 94.4 peratus (32.1 peratus amat bersetuju dan 62.3 peratus bersetuju). Begitu juga dengan pendapatan isi rumah sebanyak 92.3 peratus (22.9 peratus amat bersetuju dan 69.4 peratus bersetuju), peningkatan taraf hidup sebanyak 78.5 peratus (22.6 peratus amat bersetuju dan 57.6 peratus bersetuju), dan juga kualiti kehidupan sebanyak 77.7 peratus (20.1 peratus amat bersetuju dan 57.6 peratus bersetuju) berbanding sebelumnya.

Kehadiran pelancong asing ke Pulau Redang telah meletakkan suatu imej pelancong di kalangan komuniti tempatan. Para pelancong dianggap golongan yang kaya, mempunyai cara hidup yang mewah, dan tidak perlu memikirkan soal bagaimana untuk mencari nafkah bagi membiayai kehidupan keluarga sebagaimana yang mereka fikirkan setiap masa. Walau bagaimanapun, dari segi moral, persepsi mereka terhadap pelancong tidaklah positif sebagaimana persepsi mereka berkaitan taraf hidup pelancong. Persepsi ini terlahir daripada nilai, budaya dan pegangan komuniti ini terhadap agama yang menganggap banyak perkara yang keterlaluan berlaku dalam aktiviti pelancongan. Selain daripada itu, ditambah lagi dengan pemerhatian mereka terhadap perilaku pelancong yang datang, terutama pelancong asing. Tingkah laku yang kurang menyenangkan telah meletakkan suatu imej yang dipersepsikan sebagai unsur negatif.

Hasil penilaian terhadap persepsi penduduk terhadap pelancong yang datang, didapati perlakuan kurang sopan sememangnya agak serius iaitu melebihi 50 peratus. Walau bagaimanapun tafsiran perlakuan kurang sopan ini sukar didefinisikan mengikut tafsiran mereka. Namun apa yang dapat diperhatikan, sebarang tingkah laku yang di luar kebiasaan komuniti ini atau yang agak keterlaluan terutama dari segi pergaulan bebas lelaki dan wanita telah ditafsirkan sebagai perlakuan yang kurang sopan, tidak bermoral dan mencemarkan budaya oleh komuniti tempatan. Seterusnya

penduduk di sini juga mempersepsikan para pelancong yang datang sering berpakaian tidak senonoh di mana 36.8 daripadanya menganggap masalah ini agak serius. Maksud tidak senonoh di sini ialah terlampau mendedahkan aurat terutama di kalangan pelancong wanita. Cara berpakaian sedemikian memang boleh menimbulkan rasa tidak senang penduduk terutama di kalangan orang-orang tua dan mereka yang berpendidikan agama.

Jadual 11: Persepsi Terhadap Tahap Keseriusan Pencemaran Budaya Daripada Aktiviti Pelancongan

Pendapat	Kelakuan Kurang sopan	Bercium khalayak ramai	Pakaian tidak senonoh	Minum minuman keras	Tidak hormati pend.	Penyalah-gunaan dadah
Amat Serius	12.8	7.1	12.6	6.2	2.5	3.9
Serius	45.0	8.3	22.2	9.9	8.1	9.1
Kurang Serius	17.2	38.7	34.7	24.1	25.5	9.1
Tidak Serius	8.9	26.8	18.6	25.3	20.5	11.7
Tidak Pernah	16.1	19.0	12.0	34.6	43.5	66.2
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Kajian Lapangan

Rumusan

Kejayaan industri pelancongan bukan sahaja bergantung kepada daya tarikan alam semulajadi dan promosi besar-besaran semata-mata, tetapi juga bergantung kepada kesediaan komuniti tempatan menerima dan melayan para pelancong yang datang. Kesediaan penduduk tempatan menerima pelancong merupakan satu sokongan moral terhadap sektor ini yang juga mencerminkan kemahuan komuniti tempatan melibatkan diri dalam sektor berkenaan. Bagi sesetengah golongan, kehadiran para pelancong dipandang dari sudut positif dengan mengambil peluang yang ada untuk berurusan dengan mereka bagi memperolehi manfaat ekonomi. Aktiviti pelancongan juga dikatakan dapat mengeratkan perhubungan antara komuniti tuan rumah dengan pelancong asing (Yahaya Ibrahim 2001).

Begitu juga pelaburan dalam industri ini bukan hanya terhad kepada pelaburan untuk membina kemudahan pelancong semata-mata, malah pelaburan terhadap pembangunan sosioekonomi dan sosiofizikal untuk keperluan komuniti tempatan dan usaha memperkayakan aspek sosiobudaya juga merupakan aset penting kepada pembangunan sektor ini. Oleh itu dalam usaha memajukan industri pelancongan

tempatan, pertimbangan terhadap permasalahan semasa komuniti tempatan di mana projek pembangunan itu dilaksanakan perlu diutamakan. Tuntutan asas komuniti bawahan yang dianggap sebagai *basic needs* iaitu meningkatkan tahap pencapaian sosioekonomi dan kemudahan fizikal adalah antara agenda utama yang perlu disegerakan. Dengan ini fenomena ketaksamaan antara mereka yang telah sedia menceburi sektor tradisi dan mereka yang berkecimpung dalam sektor moden pelancongan ini akan dapat dikurangkan. Melalui pewujudan kesepaduan antara sektor moden dengan tradisi, kedua-duanya, kemiskinan dan ketidakseimbangan ekonomi akan dapat diatasi (Shamsul Amri 1990:32).

Secara umumnya, kemasukan pembangunan pelancongan ke Pulau Redang ini telah sedikit sebanyak menyerlahkan ekonomi segelintir penduduk tempatan yang gigih dan sanggup bersaing dalam sektor ini. Kini didapati rata-rata ahli komuniti ini telah memberikan reaksi yang positif terhadap perkembangan sektor baru ini sebagai 'harapan baru' untuk mereka. Walau bagaimanapun sejauh mana masa depan komuniti Pulau Redang ini masih lagi belum dapat dipastikan lagi meskipun "...pelancongan berasaskan komuniti merupakan pilihan yang baik bagi meningkatkan peluang-peluang ekonomi, mendidik ke arah pemeliharaan alam sekitar, dan menghidupkan adat dan budaya tradisional di kawasan-kawasan luar bandar dan terpencil..." (Newin 1999:42).

Impak yang paling jelas sebaik sahaja kelulusan pembangunan diperolehi oleh pemaju utama ialah peningkatan nilai tanah yang ketara secara mendadak. Harga tanah di Pulau ini melambung secara mendadak dalam tempoh dua tahun (1991-1993) sehingga mencecah antara RM200,000 - RM250,000 seekar bagi lot di kawasan pantai dan RM125,000 - RM150,000 seekar bagi lot di pedalaman. Peningkatan harga yang berasaskan tuntutan pasaran yang tinggi daripada pembeli luar, menyebabkan pada hari ini semua tanah di kawasan pantai yang dahulunya dimiliki oleh penduduk tempatan telah terjual kepada pemodal luar. Tindakan ini menyebabkan tiada satupun lot-lot tanah yang strategik di tepi pantai yang masih dimiliki oleh penduduk tempatan; yang tinggal hanyalah lot-lot pedalaman yang kurang berpotensi untuk dimajukan. Namun peningkatan harga tanah tidak beerti peningkatan kepada taraf sosioekonomi, tetapi sebaliknya merupakan ancaman kepada hak milik warisan. Dalam satu segi yang lain, tuntutan pasaran telah melemahkan semangat kolektif, hatta menjejaskan solidariti kelompok. Dalam urusan harta tanah ini, tuntutan pasaran menjustifikasikan *individualisation of property*, satu proses yang memudahkan penjualan tanah kepada sesiapa yang mampu tanpa kira dari mana asalnya sang pembeli itu (Dahlan H.M. 2000:248).

Faktor kedhaifan ekonomi mempunyai kaitan rapat dengan kegelojohan mengaut keuntungan segera melalui penjualan hartanah. Implikasi daripada hasrat untuk memperolehi keuntungan segera ini ialah akibat daripada kurangnya kesedaran dan pengetahuan tentang prospek pembangunan. Lantaran hilangnya hak milik terhadap harta warisan, kini komuniti ini terpaksa mengharap anugerah kerajaan untuk menumpang tempat tinggal dan meneruskan profesion tradisinya sebagai nelayan atau bekerja sebagai 'kuli' di sektor pelancongan. Sedangkan proses transformasi yang bakal dilalui oleh komuniti ini masih di peringkat awal.

Proses penglibatan mereka dalam sesuatu aktiviti yang baru bukanlah suatu perkara yang mudah. Penglibatan ini hanya akan berlaku sekiranya timbul minat, adanya peluang serta kemampuan. Selalunya proses penglibatan mereka berlaku secara berperingkat-peringkat. Bagi mereka yang terlebih dahulu melibatkan diri serta berusaha keras akan menikmati hasil lebih awal daripada yang lain. Walau bagaimanapun, tidak mustahil bagi sesebuah komuniti yang kecil boleh berjaya dalam bidang ini. Mengikut Feiertag (1999:18) "...Meskipun tiada peruntukan khusus untuk pelancongan, tetapi dengan adanya daya usaha yang bersungguh-sungguh daripada akar umbi, dengan organisasi tempatan sebagai pemangkin, adalah tidak mustahil bidang ini boleh dimajukan sebagai suatu bidang perniagaan utama komuniti berkenaan."

Rujukan

- Chamhuri Siwar. 1988. "Isu Pembangunan, Kemiskinan dan Ketaksamaan: Satu Sorotan," Dlm. Edited by Chamhuri Siwar & Mohd Haflah Piei, *Isu, Konsep dan Dimensi Kemiskinan* pp. 1-29. Kuala Lumpur: DBP.
- Carter, A. F. 1985. *The Sociology of Development*. London: Causeway Press Ltd.
- Dahlan, H. M. 2000. Demensi Integrasi Sosial Dalam Peningkatan Pasaran di Kundasang. Dlm. Abdul Halim Ali, Ishak Shaari, Habibah Ahmad & Er Ah Choy (pnyt.). *Sabah dalam Perluasan Pasaran: 247-258*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Feiertag, H. 1999. Tourism Development Work for Any Size Community. *Hotel and Motel Management*. 214 (14): 18-19.
- Jabatan Perancangan Bandar dan Desa (JPBD). 1997. *Rancangan Pembangunan Pulau-Pulau Peranginan Semenanjung Malaysia*. Kuala Lumpur: Ibu Pejabat JPBD.
- Kamal Roslan Mohamad. 1995. "Pulau Redang: Pemandangan Cantik Geologi Menarik," Dlm. *Majalah Bumi, UKM*.
- Newin, T. 1999. All Share in Goden Egg. *African Business*. 245:42-43.
- Shafie Abu Bakar. 1989. "Perkembangan Keilmuan dan Kesedaran Keislaman di Terengganu," in *Pesaka V*. Edited by Dato' Setia Jasa & Mohd Yusof Abdullah, pp. 1-58. Kuala Terengganu: Lembaga Muzium Negeri Terengganu.
- Shamsul Amri Baharuddin. 1990. *Masyarakat Malaysia Yang Membangun*. Kuala Lumpur: DBP.
- Yahaya Ibrahim. 2001. Dari Samudera ke Daratan: Transformasi Sektor Nelayan Tradisi. *Prosiding Simposium Kebudayaan Indonesia-Malaysia ke IV*, Jabatan Antropologi & Sosiologi, UKM, Bangi.